

Det angelsaksiske bedrageri

Hvor er det bedste skjulested for et træ? – I skoven! Robert Redfords film 'Quiz Show' handler om svindel for åben skærm – om hvordan vi lader os forføre til at indtage holdninger, som det ikke engang er i vor egen interesse af have.

af Maren Pust

Det smarte slagord for Robert Redfords film *Quiz Show* lyder: "50 million people watched, but nobody saw a thing" – og det er fuldstændig rigtigt, for filmen bygger, som bekendt, på virkelige hændelser. Virkelige hændelser er der jo imidlertid så mange af, så det gælder altså om at vælge omhyggeligt, når man vil frem med et budskab, der rækker videre end det, der umiddelbart møder øjet. Og Redford har væ-

ret genial i sin udvælgelse, han har valgt lige for: det simple og åbenlyse. Det er ikke så få emner, om hvilke man kan sige, at mange mennesker kigger på uden at se noget, og vil man demonstrere det, er TV selvfølgelig et logisk valg. Det djævelske ved TV-mediet er, at det primært bruges og opfattes som ren underholdning – at der er menneskeskæbner bag skærmen, kan være svært at få øje på. Et af nyere tids mest fra-

stødende eksempler på TV-underholdning med fatale følger er, efter min mening, USA's konflikt med Irak, hvor hele verden fulgte med i dagligstuerne: om de ca. 50.000 civile borgere, der blev dræbt i Irak, blev der ikke nævnt et ord – og dog var vi selv til stede i de fleste amerikanske bombefly, og de havde uundgåeligt menneskeliv på samvittigheden. Vi kiggede men så det ikke – generaler, mediemoguler og politikere gjorde det til en hyggekrig til aftenkaffen.

De hændelser, som Redford bygger *Quiz Show* på, er knap så dramatiske, men bag det trivielle lurer katastrofen: Flere gange i historien har verden været vidne til masse mord og forfølgelse af jøder, man har overværet det, men ikke set det. Filmen antyder – uden at vifte med dommedagsbannere – mediernes mere eller mindre bevidste forherligelse af den angelsaksiske race på bekostning

af primært den jødiske, men underforstået er selvfølgelig, at det gælder *alle* andre racer.

Stakkels rige dreng

I slutningen af 50'erne fik TV-stationen NBC enorm succes med quizprogrammet 'Twenty-One'; det var skabt af produceren Dan Enright og gik ud på, at to deltagere skulle konkurrere om først at opnå 21 points, hvilke kunne erhverves ved at svare på spørgsmål, hvis sværhedsgrad afhang af hvilket point-tal, deltagerne selv valgte. En populær deltager, Herbert Stempel, der havde vundet konkurrencen flere uger i træk, blev 28. november 1956 slået af den flotte, unge akademiker Charles Van Doren. Van Doren var ud af en meget kendt og agtet familie, han var universitetslærer og i øvrigt enhver svigermors drøm. Han vandt styrtende med penge og oplevede at blive gjort genstand for en veritabel heltedyrkelse blandt alle amerikanske TV-seere. Den 11. marts 1957 blev han slået af en kvindelig advokat.

Herbert Stempel, der også havde vundet et stort beløb, blev med en undskyldning om budgetproblemer beordret til at acceptere et forlig, der kun tildelte ham en procentdel af gevinsten, men til gengæld lovede Dan Enright ham et job ved TV-selskabet. Stempel accepterede forliget, der i øvrigt også indebar, at han skulle lade Van Doren vinde. Da det gik op for Stempel, at løfterne fra forliget ikke ville blive indfrie, gik han til aviserne med sin historie, men ingen turde trykke den. Ikke før 1958 lykkedes det Stempel at få et par New Yorker aviser til at bringe hans afsløringer. Dette resulterede i, at myndighederne – med en ung advokat, Richard Goodwin, i spidsen – fattede interesse for TV's svindelnumre. Høringer blev iværksat, og i løbet af oktober og november 1959 fik vidneudsagnene skandalen til at springe ud i fuldt flor. NBC påbød Van Doren at sende et telegram til undersøgelseskomiteen, hvori han forlangte at blive renset for enhver mistanke. Han føjede selskabet og skrev, at han på intet tidspunkt var kommet uærligt til svarene på de stillede spørgsmål i programmet. Derpå gik han under jorden i en uge, og da han vendte tilbage var det som vidne. Van Doren tilstod at have været dybt involveret i quiz bedrageriet. Hans tilståelse var en rigtig 'stakkels rige dreng'-tale,

Side 16: Herbert Stempel (John Turturro, tv.) møder Charles Van Doren (Ralph Fiennes) for første gang. Herover: Her forsøger Herbert Stempel at overbevise Richard Goodwin (Rob Morrow) om bedrageriet.

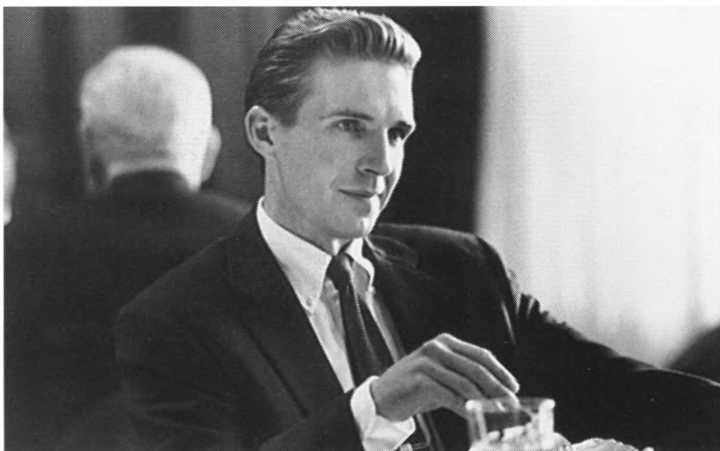
der konkluderede, at fordi han var kommet så let til sin position i livet, var han automatisk blevet en falskhedens discipel: "(...) I've been acting a role for 10 to 15 years, maybe all my life, of thinking I've done more, accomplished more, produced more than I have. I've had all the breaks. I've stood on the shoulders of life (...)"

Shakespeare og tegneserier

Redfords fremstilling af quiz skandalen er ganske sober – alt andet ville på den anden side også være selvmodsigende – men han tager sig alligevel en række friheder. Først og fremmest er der manipuleret med tidsperspektivet, således at det hele forekommer at foregå i løbet af kortere tid, end tilfældet var. Han lader os også overvære samtaler, som er lidt sansynlige, men yderst belysende for hans personlige holdning til personerne. Disse friheder er naturligvis nødvendige, når filmen skal fungere rent dramatisk, men de understreger også, at filmen er fiktion, og at den dermed skal forstås som sådan. Programmet 'Twenty-One' var også fiktion, det var der bare

ikke ret mange, der vidste. Redford får altså indirekte sagt, at sandheden er en relativ størrelse, som man er bedst tjent med at fremstille en *indrømmet* fortolkning af.

Et af de punkter, hvor filmen fremstiller, hvad man kunne kalde 'en kreativ sandhed', er i beskrivelsen af forholdet mellem undersøgelsesadvokaten, Richard Goodwin, og Charles Van Doren. Goodwin inviteres til fødselsdagsselskab hos Van Doren familien og fascineres umådeligt af den civiliserede og tvangfri tone, der præger disse berømte, veluddannede mennesker. De citerer Shakespeare med en uhøjtidelig letthed, der kræver generationers dannede livsstil i ryggen. Efter besøget har Goodwin svært ved at få øje på, at den intellektuelle gulddreng skulle kunne være andet end et naturligt, velfortjent idol. Han selv er af jødisk afstamning, og da hans hustru bliver klar over hans næsegrus beundring for Van Doren familien, bliver hun vred og siger, at han er faldet for den kunstigt skabte sandhed om angelsaksisk ophøjethed. Redford lader hermed Myten om Amerika stå for skud: myten, der

Til venstre: Den selvsikre Charles Van Doren i Ralph Fiennes' skikkelse. Til højre: Virkelighedens Charles Van Doren, der tilsyneladende var ligeså selvsikker.

Til Højre: Herbert Stempel (i John Turturros skikkelse) øger spændingen ved at tørre lidt sved af panden. Til venstre: Virkelighedens Herbert Stempel så lidt mere afslappet ud.

hårnakked påstår, at i USA er enhver sin egen lykkes smed, at snobberi i forhold til alt andet end penge ikke eksisterer. Jo mere usand den er, jo stærkere bliver den – myten. At de gamle, feudal-europæiske værdier skulle være blevet smidt over bord i det moderne, lighedsdyrkende USA, er en skrøne, der oprettholdes som en facade for en afgrundsdyb ulighed på snart-sagt alle niveauer: racemæssigt, kulturelt, politisk og økonomisk.

Da vi senere får Van Dorens tilståelse, hvor han også når at få sagt: "I've flown too high on borrowed wings", lærer vi noget om, at den gode, danske jantelov sandelig trives i bedste velgående i mulighedernes USA. For det, han jo siger, er, at han troede, han var noget, men har lært, at det er han ikke. Hermed beder han indirekte om tilgivelse for sit bedrag, og i filmen gøres der en del ud af at vise den positive respons, der af den grund bliver ham til del. Redford lader i øvrigt scenen med tilståelsen være tvetydig, for eet af komite-medlemmerne træder, efter de andre har rost erklæringen til skyerne, frem og siger, at et voksent

menneske burde vide bedre end at narre en hel nation, og det også selvom han har haft en behagelig opvækst. Efter denne svada klapper alle tilhørerne begejstret, og det er ikke til at sige med sikkerhed, om de klapper af tilståelsen eller skideballen.

Van Dorens ydmyge tilståelse får for filmtilskueren en ekstra dimension i lyset af en tidligere scene, hvor den unge Charles fortæller om bedrageriet til sin far. Her går glansen sandelig af Richard Goodwins helte: ligeså stor indforståethed og hengivenhed faderen udviste for salig Shakespeare, ligeså stor ringeagt har han åbenbart for 'folkets fornøjelser', for da han hører om snyderiet udbryder han: "At snyde i et quiz show er som at plagiere en tegneserie" – quiz shows og tegneserier kan, med andre ord, ikke tages alvorligt i sig selv, og det er dermed omsonst at manipulere med dem. Ikke nok med at den gamle Van Doren ser ned på disse medier, han er oveni købet også en hykler: filmens tilskuere har nemlig fået et lille indblik i hans egen oplevelse af 'Twenty-One', og han var rent faktisk ved at få et hjerteslag af bar spænding.

Redfords budskab i filmen er langt mere sammensat end spørgsmålet om det moralsk forkastelige i bedrageri. Hans centrale pointe ligger først og fremmest omkring det 'at lære at se': Herbert Stempel gør på et tidspunkt Richard Goodwin opmærksom på, at langt den største del af 'Twenty-One' showets vindere er af angelsaksisk æt – eller sagt på en anden måde: ikke-angelsaksiske deltagere taber altid – Goodwin er utilbøjelig til at tro ham, men han undersøger påstanden og bliver forbavset klar over, at der faktisk er hold i den. At der kun var een mand i hele Amerika, der kunne se skævheden med det blotte øje, var pinligt og samtidig interessant, og Redfords ærinde er, at der skal blive flere.

Quiz Show (...), USA 1994. I: Robert Redford. M: Paul Attanasio. Baseret på romanen 'Remembering America: A Voice From The Sixties' af Richard N. Goodwin. P: Michael Jacobs, Julian Krainin, Michael Nozik. F: Michael Ballhaus. Mu: Fred Zollo. Kl: Stu Linder. Medv: John Turturro, Rob Morrow, Ralph Fiennes, Paul Scofield, David Paymer, Mira Sorvino, Martin Scorsese. Premiere: 24.02.95. Længde: 134 min. Udl: Buena Vista International.